

A kisebbségi oktatásügy Magyarországon

Az európai kisebbségek története — kevés kivétellel — az erőszakos asszimiláció jelenségeit tárja elénk. Jóllehet nálunk is akadtak közigazgatási gémeberek, akik oktalan túlbuzgóságból nem egyszer a jogtiprás területeire tévedtek, mégis elmondható, hogy a vonatkozó törvények és rendeletek, de a gyakorlati jogi élet a maga szövevényeiben is az „emberiesség” kohójában fogant kultúraautomómia megszületésének kedvezett.

Nem tartozik feladatunk körébe, hogy a magyar kisebbség-politika történetkritikai álláspontját megfogalmazzuk, csupán annak megemlézésére szorítkozunk, hogy a nemzetiségi sérelmek és panaszok majd minden esetben az *egyéni rövidlátás* eredményeiként könyvelhetők el. Ez a gyakorlat azonban nem lehetett intézményes jellegű. E feltevésünknek egyetlen magyarázó okát abban látjuk, hogy még az újkori Magyarország nemzetiségpolitikája sem tudta magába olvasztani a népi kisebbségeket, olyannyira, hogy a trianoni határok övezte államterület is tarkállik azoknak színtöltőitől.

A magyarországi kisebbségi oktatásügy legújabb alapvetése a 11.000/1935. M. E. sz. kormányrendeletben történt meg, mely a 4800/1923. M. E. sz. rendelet 18. §-át, valamint a 110.478/1923. V. K. M. sz. rendeletet megmásítja oly módon, hogy az eddig érvényben lévő hármast (A, B, C) iskolatípust „egységes típusú” iskolákká átszervezni rendelte. Ennek értelmében minden olyan községben, amelynek lakossága többségében valamely (pl. német) kisebbséghez tartozik és legalább 40 *tanköteles* gyermek van, akkor a szülői értekezlet kívánságára kisebbségi népiskola létesítendő.

A következőkben lássuk tehát, hogy a fenti kormányrendelet miként nyert eddig alkalmazást a több mint félmillió lelket számláló hazai német nemzetiségnél.

Az alábbi hivatalos kimutatás² szerint hazánkban:

német kisebbségi iskolára igényjogosult	399 község
e-községek közül az új típusra való áttérést elhatározta és arra már át is tért	75 „
ugyanazt elhatározta, de még nem tért át rá	170 „

Az utóbbi községekből:

A. típusú iskolája van	36-nak
B. „ „ „	95-nek
C. „ „ „	39-nek

Összesen: 170

¹ 1920-as népszámlálás adatai szerint: 551.624, azaz 6·9 %.

1930-as „ „ „ „ : 478.630, azaz 5·5 %. V. ö. M. Stat. Szemle, 1938. ápr. sz. 343—358.

² Átvéve: Sterio Leonidas, A magyar kisebbségpolitika és kritikája (Hajnalodik, 1938. júl. sz.) c. cikkéből.

Nem hozott még határozatot 145 község.

Az utóbbi községekből:

A. típusú iskolája van	2-nek
B. " " "	22-nek
C. " " "	121-nek
	<hr/>
	Összesen : 145

A kizárólagos magyar tanítást határozta el 9 község

Összesen : 399 "

Ezekon kívül a törvény szerint ú. n. nem igényjogosult községek, amelyekben német tanítás volt, illetőleg van, így oszlanak meg:

Az új típusra való áttérést határozta el és arra már

át is tért 2 község

Ugyanezt elhatározta, de még nem tért át rá 4 "

Ezekből a községekből:

B. típusú iskolája van 2-nek

C. " " " 2 "

Összesen : 4

Nem hozott még határozatot [ezek mind C. típusú iskolák] 38 község

A kizárólagos magyar tanítást határozta el 3 "

Összesen: 41 község.

Tájékoztatásul álljanak itt a lenti számoszlopok, amelyek rávilágítanak a tanfolyám országos arányaira s a különböző szempontok szerint felvett adatok egyszersmind következtetési alapot is nyújtanak az általános helyzetképet illetőleg:

A működő tanítók megoszlása:

Tanfelügyelőségek	I S K O L Á K								Szám
	fenntartója					tannyelve			
	s z e r i n t								
	állami	községi	róm. kat.	evang.	ref.	magyar	magyar német	egység-	
Baranya vm.	3	—	11	2	—	5	—	11	16
Bács-Bodrog vm.	1	—	6	—	—	5	—	2	7
Csanád-Arad-Toront. vm.	4	—	—	—	—	2	—	2	4
Fejér vm.	—	—	4	—	—	2	—	2	4
Győr-Moson-Pozsony vm.	—	—	6	—	—	—	—	6	6
Komárom-Esztergom vm.	—	—	4	—	—	1	—	3	4
Nógrád-Hont vm.	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Pest-Pilis-Solt vm.	14	2	6	—	—	6	5	11	22
Somogy vm.	—	—	3	—	—	1	—	2	3
Sopron vm.	—	—	3	—	—	—	—	3	3
Tolna vm.	2	—	10	3	1	2	—	14	16
Vas vm.	—	—	1	—	—	—	—	1	1
Veszprém vm.	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Összesen :	24	2	56	5	1	16	5	57	88
Allástalan tanító									7
Létszám									95

Vármegyék szerint:

Arad vm.	2	Pest-Pilis-Solt-Kiskún vm.	22
Baranya vm.	16	Somogy vm.	3
Bács-Bodrog vm.	7	Sopron vm.	3
Esztergom vm.	1	Tolna vm.	16
Fejér vm.	4	Torontál vm.	2
Komárom vm.	3	Vas vm.	1
Moson vm.	6	Veszprém vm.	1
Nógrád vm.	1		
		Összesen :	88

	Nem	Vallás		K o r								
				s z e r i n t								
				r. k.	ev.	ref.	21-25	26-30	31-35	3-40	41-45	46-50
Férfi	49	44	5	1	8	17	3	4	6	2	7	2
Nő (világi)	30	24	4	1	13	6	3	3	2	1	2	—
„ (egyházi)	16	16	—	—	—	5	5	2	2	1	1	—
Összesen :	95	84	9	2	21	28	11	9	10	4	10	2

A jelenlegi helyzet tehát ez :

Új egységes típusú iskola van	77	községben
A. típusú iskola van (minden tárgy tanítása anyanyelven folyik, kivéve a magyar nyelvet, mint kötelező tárgyat)	38	„
B. típusú iskola van (a tanítás félig német, félig magyar)	119	„
C. típusú iskola van (a német nyelvet tantárgyanként tanítják)	200	„

Összesen : 434 községben.

A 11.000/19 5. M. E. rendeletnek az egész vonalra kiterjedő végrehajtásának az 1938/39. tanévben kell sorra kerülnie, úgyhogy e próbaidő, remélhetőleg, meg hozza az összes kisebbségi népiskoláknak az *egységes típusra* való átállítását.

Az 1938. év augusztusában (1—27.) ennek a célnak a megközelítése érdekében hívták össze a *XI. német kisebbségi tanfolyamot* Baján.

A tanfolyam teljes egészében a *gyakorlati élet* szempontjait szolgálta. Általános tanítói továbbképzés volt abban az értelemben, hogy az *egyetemes pedagógiai haladásról* is beszámolt, de igazi feladatát mégis abban találta meg, hogy a *kisebbségi oktatásügy sajátosságos problémáira* iparkodott a választ megadni. A tanfolyam munkaterve a lehető legszerencsésebb elgondolás eredménye volt. A napi 7 órai munkaidő túlnyomórészt gyakorlati kiképzés folyt, amelyben az egységes típus szellemének megfelelő minta- és próbatanítások zajlottak le, rendkívül tanulságos megbeszélésekkel.

A hátralévő 2—3 órában pedig az egyes tárgyak módszertana s a *kisebbségi oktatásügy elvi kérdései* kerültek szóba, amit ugyancsak közös eszmecserekkkel, termékeny vitákkal zártak le. A tanfolyamon részt vett 95 néptanító így elsőrangú biztosíték arra nézve, hogy a kultuszkormány időszerű kisebbségpolitikája az élet iskolájában zátonyra ne fusson s kifejlődhessék az elvek és a gyakorlat nagyszerű szintézisét jelentő iskolatípus.

Jelen tanulmányunkban a hazai oktatásügynek csupán egyik jelen-

ségével, a német viszonyok alkalmi érintésével igyekeztünk a kisebbségi kultúrterületet végigszántani. Azonban e szűkreszabott beszámolónkból is kétségtelenné válik a magyar kultuskormány becsületes törekvése az anyanyelven történő oktatás lehetővé tételére. A kormányprogramnak ez a józan felismerése a mellett, hogy óriási *nevelőértéket* sugároz ki magából, *nemzetpolitikai szempontból is feszültségoldónak* bizonyul. Az egységes típus megalkotásával, illetőleg a 11.000/1935. M. E. sz. rendelet végrehajtásával a magyarság ismét történelmi példát mutatott arra, hogy az európai humanizmus tükrében szemléli és kezeli a Dunamedence vajúdo problémáját s széchenyies életlátásával zsinórmértékül a nacionalizmus legszebb kritikáját állította föl, azt hogy: „A nemzetiség: isteni mű!”

Wagner Ferenc.

Ifjúságunk és a könyv

I. Alapvetés: ideges túltengés az olvasás terén.

Az emberek ma lényegesen többet olvasnak, mint egy generációval ennekelőtte. Közismert típus a nyitott szemmel járó nevelő előtt nemcsak a könyvmoly diák, hanem a betűt faló felnőtt is. Búija a diák a könyvet a pad alatt, az óráközi szünetben, a mozi és színház felvonások közeiben, kirándulások alatt, nem is beszélve szabad idejéről, vakációjáról, — de mindig tömegnyi olvasóközönsége van a kiadóhivatal előtt kitett friss újságpéldánynak, a sport- és politikai eseményt iromba betűkkel tudtul adó hírtábláknak, olvas az utasok zöme a villamoson, vasúton, az inas árúkihordás közben, a hordár várakozóhelyén, a cipőtisztító zsámolyán, a pöttöm gyerek mozgó szájával betűzgeti a kirakatok feliratait és egyre több elolvasnivaló anyagot ad mindenki számára a hivatás, a politika, a reklám, az élet.

Okát kutatni ennek az olvasószennvedélynek túlmenne folyóiratunk szűkreszabott keretein, amint a jelenség ezernyi színénél fogva különben is túlnő a N-velé-ügyi Szemle tartalmi légkörén. Bizonyos azonban — s ennyit itt is meg kell állapítanunk — az, hogy a túlzott olvasási hajlam gyökerei egyáltalában nem — vagy legalábbis nem kizárólag — ismeretgyarapítás vagy a nemes szórakozást kereső egészséges ösztön ideális talajába kapaszkodnak. Nagy szerep jut itt *korunk ideges, kapkodó, szüntelenül újdonságot hajhászó szenzációéhségének, az elégedetlenségnek, amely a betű mákonyán át fantáziája segítségével akar elju'ni az óhajtott világba, a nyomasztóan „történelmi” időnek, amelynek akaratlan statisztái vagyunk és félünk elmulasztani minden egyes hírhallási lehetőséget: félünk, hogy lemaradunk éppen arról a vonatról, ami a szebb jövőbe visz bennünket.* Pedig ... Vajjon nem jobb lenne-e testünknek-lelkünknek, ha az egymást kergető hírek közül nagyon sokat nem is olvasnánk? Eszünkbe jut, örvendezve az analfabétizmus hovatovább teljes megszüntén *Shakespeare* félig szőny, félig ember alakja, *Caliban*,